

KOVÁCS VILMOS AZ UTÓKOR EMLÉKEZETÉBEN (1981–2007)

1981

December 1-én, nem sokkal *Kovács Vilmos* halálának negyedik évfordulója után *Vallani kell!* címmel irodalmi estet rendeztek a Budapesti Műszaki Egyetem Vásárhelyi Pál Kollégiumában, amelynek szervezője *Székely András Bertalan*, a kárpátaljai magyar írók és költők műveiből összeállított műsor szerkesztője *Medvigy Endre* irodalomtörténész, a budapesti Forrás Kör vezetője volt. Nyitó előadást tartott *Pomogáts Béla* irodalomtörténész, aki a kárpátaljai magyar irodalom helyzetét elemezve többek közt Kovács Vilmos alkotói pályáját mutatta be. Az irodalmi est két felkért előadója *Balla Gyula* és *(S.) Benedek András*, a Forrás Stúdió egykori tagjai voltak. A műsorban elhangzott Kovács Vilmos tizenkét költeménye és három részlet *Holnap is élünk* című regényéből *Havas Judit* és *Szabó András* előadóművészek tolmácsolásában. *Marosi Júlia* népdalénekléssel tette még emlékezetesebbé a műsort.

1987

Ez év nyarán Gáton, Kovács Vilmos szülőfalujában emlékülést tartottak az egykori Forrás Stúdió tagjai és a költő barátainak, tisztelőinek egy csoportja: *Fodor Géza*, *Vári Fábián László*, *Zselicki József*, *Dupka György*, *Füzesi Magda*, *Fodó Sándor*, *Jurij Skrobinec*, *Petro Szkunc*, *M. Takács Lajos*. Az emlékülés résztvevői döntöttek a Kovács Vilmos nevét viselő irodalmi kör megalakításáról és pályázatot hirdettek a költő emléktáblájának elkészítésére.

Novemberben, Kovács Vilmos halálának tizedik évfordulóján, *S. Benedek András* szervezésében emlékestet tartottak a budapesti Állami Gorkij Könyvtárban. Az est egyik előadója, *Czine Mibály* irodalomtörténész a kárpátaljai magyar irodalom történetét, ezen belül Kovács Vilmos munkásságát tekintette át. *Lator László* kárpátaljai származású költő Kovács Vilmos költészetéről beszélt, a budapesti Forrás Kör tagjai Kovács Vilmos verseiből adtak elő.

Decemberben *Skultéty Csaba* közíró, az Ung megyei Nagykapos szülőtte, *Ambrus Márton* néven három évtizeden át a Szabad Európa Rádió munkatársa a Münchenben megjelenő *Új Látóbatár* című folyóiratban méltatta Kovács Vilmos munkásságát. Ez volt az első alkalom arra, hogy Kovács Vilmos személyiségéről és munkásságáról fogalmat alkothasson a nyugati szóránymagarság.

1988

Ez év tavaszán a debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara egyik reformkörének szervezésében – Magyarországon elsőként – M. Takács Lajos, az orosz irodalmi tanszék adjunktusa *A kárpátaljai magyarság polgárjogi mozgalma* címmel tartott előadást, amelyben Kovács Vilmost a kárpátaljai magyar polgárjogi mozgalom *egyik vezető harcosának* nevezte. Az előadás élénk visszhangot váltott ki a hallgatóság körében.

Budapesten életút-interjút adott Balla Gyulának Fodó Sándor, Kovács Vilmos egyik legbensőségesebb barátja, amelyben megrajzolta Kovács Vilmos portréját is. Az interjú az Országos Széchenyi Könyvtár Történelmi Interjúk Tára Soros Gyűjteménye megbízásából készült.

Megjelent a Kárpátalján gyakran fellépő *Dinnyés József* zeneszerző, daltulajdonos *Küzdelem. Magyar költők Kárpátalján* című daloskönyve, amely ezer példányban tíz költő tizenöt, köztük Kovács Vilmos két megzenésített versét (*Bikabáton, Testamentum*) adta közre.

A Kárpátok alatt címmel megjelent a Kárpátaljáról Magyarországra áttelepült *Szenes (Kroó) László* emlékirata, amelyben – a köztük korábban megnyilvánuló nézetkülönbségek ellenére – elismerően ír Kovács Vilmosról.

Áprilisban Gáton a Beregszászi Járási Könyvbarát Szervezet keretében megalakult a Kovács Vilmos Irodalmi Kör, amely a névadó jeles személyiség szellemi hagyatékának megőrzését, életművének ápolását, műveinek népszerűsítését, egy emléktábla felállítását és a helyi néphagyományok ápolását vállalta. A kör elnökévé *Czébely Lajos* költő-tanárt, vezetőségi tagjaivá *Fodor István* tanárt és *Kovács Emilt*, a költő testvérét választották meg.

1990

A debreceni Csokonai- és az ungvári Kárpáti Kiadó közös kiadványaként, M. Takács Lajos gondozásában és utószavával megjelent Kovács Vilmos *Holnap is élünk* című regényének második, a szerző által átdolgozott kiadása.

Júniusban a Kárpátaljai Magyar Kulturális Szövetség *Kovács Vilmos Irodalmi Díjat* alapított azzal a céllal, hogy méltó emléket állítson a kárpátaljai magyar íróknak, „aki irodalmi munkásságával és közéleti tevékenységével az elsők közt vállalta fel nyíltan és őszintén az 1944-ben újra kisebbségbe szakadt kétszáz ezres kárpátaljai magyarság sorsproblémáit; hogy hangsúlyozza a magyar irodalom határok fölötti egységét, oszthatatlanságát; hogy a maga szerény eszközeivel hozzájáruljon az egyetemes magyar szellemi élet vérkeringésének kialakításához és fenntartásához...” A KMKSZ Elnöksége a díjat odaítélő kuratórium tagjaivá a következő személyiségeket kérte fel: *Kovács Vilmosné* (Budapest), *Fodor András* (Budapest), *Kányádi Sándor* (Kolozsvár), *Dobos László* (Pozsony), *Tolnai Ottó* (Újvidék), *Gömöri György* (Cambridge). A szövetség a maga részéről Fodó

Sándort, *Balla D. Károlyt*, Vári Fábián Lászlót, *Dalmay Árpádot*, *Debreceni Mibályt* és *Szöllősy Tibort* delegálta a kuratóriumba, utóbbit titkári minőségben. A díjat – az elnökség megrendelése alapján készülő arany pecsétgyűrűt – a kuratórium évente egyszer, Kovács Vilmos születésének évfordulóján jogosult odaítélni.

A budapesti Magvető- és az ungvári Kárpáti Kiadó gondozásában, M. Takács Lajos összeállításában, jegyzeteivel és utószavával megjelent a *Vergődő szél. A kárpátaljai magyar irodalom antológiája 1953–1988* című antológia, amely tág teret szentel Kovács Vilmos költői és prózaírói munkássága bemutatásának.

Gáton és Beregszászban utcát neveztek el Kovács Vilmosról.

A *Hatodik Síp* című folyóirat szeptemberi számában megjelent Kovács Vilmosné visszaemlékezése.

December 1-én a KMKSZ helyi alapszervezetének és a Kovács Vilmos Irodalmi Kör fáradozásának eredményeként a gáti művelődési ház falán felavatták Kovács Vilmos emléktábláját. Az avatóünnepség fő szónoka Füzesi Magda költő volt. Dalmay Árpád, a KMKSZ Beregszászi Járási Szervezetének elnöke beszédében kifejezte reményét, miszerint Gáton néhány év múlva sor kerül Kovács Vilmos szobrának felavatására is. Az ünnepségen irodalombarátok népes csoportja vett részt, valamint a költő Budapesten élő özvegye és más családtagjai.

Decemberben a Forrás Stúdió egykori vezetőségi tagja, Balla Gyula a *Kárpátalja* című lapban nyílt levéllel fordult a Kovács Vilmos Irodalmi Díjat odaítélő kuratóriumhoz annak kapcsán, hogy még augusztusban levelet kapott Szöllősy Tibor titkártól, aki arra kérte, vegyen részt a kuratórium munkájában. Balla Gyula felháborodásának adott hangot amiatt, hogy a kuratórium tagjait illetően – mint írta – „...hiányolok, hiányoltam néhány nevet azok közül, akikről tudom, hogy mit jelentett nekik Kovács Vilmos barátsága, s Kovács Vilmosnak a 'banda' nyájsmege”.

1991

A *Hajdú-Bibari Napló* szeptember 14-i számának irodalmi mellékletében, M. Takács Lajos és *Kozma Endre* közlésében válogatás jelent meg Kovács Vilmos verseiből.

Az év őszén a Kárpátaljai Magyar Kulturális Napok keretében először adták ki a KMKSZ *Kovács Vilmos Irodalmi Díját*. A díjat megosztva kapta *Nagy Zoltán Mibály* író és M. Takács Lajos irodalomtörténész.

1992

Dupka György kezdeményezésére, Fodor Géza összeállításában és utószavával, *Testamentum* címmel az ungvári Intermix Kiadónál megjelent Kovács Vilmos válogatott verseinek gyűjteménye.

1993

...*folytatás* címmel, a Hatodik Síp Alapítvány gondozásában, S. Benedek András előszavával és Vári Fábián László utószavával újabb versválogatás jelent meg Kovács Vilmos életművéből.

1997

Gortvay Erzsébet összeállításában és előszavával, az Intermix Kiadó gondozásában *Ha rám szakad a végtelen idő* címmel megjelent a harmadik válogatás Kovács Vilmos verseiből.

1997

Az Ungvári Állami Egyetem magyar tanszékének tanára, Gortvay Erzsébet irodalomtörténész a *Csillagfénynél* című, Kovács Vilmos életében megjelent utolsó verskötete kapcsán többek közt ezt írta: „Az örök emberi és aktuális nemzeti problémákra rálátni képes szellem utolsó nagy szárnyalása volt. Utána a kitaszítotttság, a lelki illegalitás esztendei következtek. De nem a fegyverletétel. Vers helyett beadványt fogalmaz magyar óvoda, iskola, napilap ügyében. Ma, a halála óta eltelt húsz év távlatából világosan látjuk már, hogy az ő irodalmi csatározásai indították el a kisebbségi polgárjogi küzdelmeket Kárpátalján.”

A KMKSZ Kiadó gondozásában, Kozma Endre szerkesztésében és előszavával megjelent Kovács Vilmos *Kik voltak...? Nyelv- és őstörténeti írások a bonfoglaló magyarság kialakulásáról* című kétkötetes munkája.

A KMKSZ emlékkonferenciát rendezett Kovács Vilmos tiszteletére az ungvári Művészeti Iskola üléstermében. Az előadók – Balla Gyula, Fodor Géza, S. Benedek András, M. Takács Lajos, Medvigy Endre és mások – a „Kovács Vilmos-jelenséget” igyekeztek megvilágítani. A megemlékezés az ungvári egykori vármegyeháza udvarán folytatódott, amelynek épületében működött a Kárpáti Kiadó, ahol Kovács Vilmos 1958-tól 1971-ig dolgozott. Itt Vári Fábián László mondott emléktábla-avató beszédet, azt követően az író testvére, *Kovács Emil* és *Kovács Miklós*, a KMKSZ elnöke leleplezte Kovács Vilmos emléktábláját.

Kovács Vilmos-emlékkonferenciát tartottak a megyei könyvtárban, ahol Dupka György, a Magyar Értelmiségiek Kárpátaljai Közösségének elnöke és *Vaszil Pop*, az Ukrán Írószövetség Kárpátaljai Szervezetének elnöke emlékezett a költőre és polgárjogi harcosra. A rendezvény további előadói: Gortvay Erzsébet, *Fedinec Csilla* és Balla Gyula Kovács Vilmos magyarság- és közösségformáló tevékenységéről, művészi világáról, szellemiségéről beszéltek.

1998

A *Kárpátaljai Minerva* évkönyv *Ez volt a Forrás!* címmel, S. Benedek András összeállításában különszámot adott ki, amelynek egyik szerzője, Vári Fábián László többek közt ezt írja: „Legjelentősebben a Kovács Vilmossal kötött

szövetség erősítette a Forrás bástyáit, aki a kárpátaljai magyarság első számú írójaként felelősséggel vállalta a patrónus szerepét és szakmai, társadalmi tekintélyénél fogva egyengette az utat megújulni készülő irodalmunk előtt.”

2000

A bumán tudományosság fóruma alcímmel megjelent a *Kárpátaljai Minerva* IV. kötetének 1. füzeté, amelyben többek közt *Pál György* értékelte Kovács Vilmos munkásságát, *Sára Péter* Kovács Vilmos nyelvtörténeti írásait elemezte, *Fedinec Csilla* a költő versvilágát tárta fel a *Testamentum* című kötet alapján.

2001

A *Kárpátalja* című hetilap versrovata *Penckőfer János* elemzésében Kovács Vilmos *Testamentum* és *Verecke* című költeményét ajánlotta az olvasók figyelmébe.

Gortvay Erzsébet összeállításában és utószavával, az Intermix Kiadó gondozásában megjelent a *Lecke. Kárpátaljai magyar elbeszélők a XX. századból* című antológia, amelynek szerzői közt jelen van Kovács Vilmos is.

2002

A KMKSZ gáti alapszervezete a Magyar Költészet Napja alkalmából felelevenítette a Kovács Vilmosról elnevezett szavalóversenyt. A három korkategóriában megrendezett szavalóverseny kötelező verse volt Kovács Vilmos három költeménye: *Vihar, Verecke, Lázás a Föld!*

Együtt címmel megjelent a Magyar Írószövetség Kárpátaljai Írócsoportja által (újra)alapított folyóirat első száma, amelyben Gortvay Erzsébet így ír Kovács Vilmosról: „Nincs erkölcsi jogunk se ma, se máskor őt a magunkénak vallani, ha nem ismerjük el: mostoha szülőföldje még haló porait se érdemelte. Nem érdemli mindaddig, amíg azok, akik kiütötték kezéből a tollat, munkahelye feladására kényszerítve a létminimum alatti helyzetbe taszították, szintűgy el nem ismerik: felsőbb utasításra és/vagy önző személyes indíttatásból, de vétkeztek Kovács Vilmos ellen... A változó, felgyorsuló Idő maga alá temette azt a rendszert és társadalmat, amely annak idején kivetette magából Kovács Vilmost. S ha azok, akik benne egykor a Kovács Vilmoséhoz hasonló esetekhez asszisztáltak, ma Pilátusként mossák kezeiket, ez már annak a költészetnek az elismerése, amit *Testamentum* c. versében a halál árnyékában élő költő sommásan így minősít: *Semminek sok volt, de csillaggal írott.*”

2003

Gortvay Erzsébet összeállításában és utószavával, az Intermix Kiadó gondozásában megjelent a *Verecke. Kárpátaljai magyar költők a XX. századból*

című antológia, amely többek közt Kovács Vilmos költészetéből ad közre válogatást.

Az Intermix Kiadó gondozásában, *A hűség csapdájában. Pályakép és korrajz* címmel megjelent *Botlik József* monográfiája Kovács Vilmosról.

A MÉKK és Magyar Írószövetség Kárpátaljai Írócsoportja szervezésében Kovács Vilmos-napokat tartottak Ungváron, Munkácson, Beregszászban és Técsőn.

2004

Kárpátaljai Magyar Nívódíj – Kovács Vilmos Irodalmi és Művelődési Díj elnevezéssel díjat alapított az Ukrajnai Magyar Demokrata Szövetség, amelynek első kitüntetettje Nagy Zoltán Mihály író lett.

2005

Ebben az évben az UMDSZ *Kovács Vilmos Irodalmi és Művelődési Díját* Füzesi Magda költőnek ítelték oda.

2007

A Sislóci Középiskolában megrendezett ungvári járási költészetnap szavalóversenyen többek közt elhangoztak Kovács Vilmos versei is.

Ma kiáltsatok címmel, Nagy Zoltán Mihály összeállításában és utószavával, az Intermix Kiadó gondozásában újabb, immár a negyedik, a legteljesebb váltogatás jelent meg Kovács Vilmos verseiből.

Kovács Vilmos születésének 80., halálának 30. évfordulóján Gáton emléknapot tartottak a MÉKK szervezésében. A helyi középiskola falán Kovács Vilmos tiszteletére elhelyezett emléktáblát *Román Erika* iskolaigazgató, *Kovács Gábor*, a költő fia és *Lőrinc Béla*, a település polgármestere leplezte le. Dupka György, a MÉKK elnöke Kovács Vilmosra mint költőre, íróra és polgárjogi harcosra, *Barzsó Tibor*, az *Együtt* olvasószerkesztője mint barátira és kollégára emlékezett. Utána szavalóversenyre került sor a helyi és más iskolák diákjainak részvételével.

A MÉKK által megrendezett XIV. Ungvári Művészeti Napok keretében Dupka György, az Intermix Kiadó vezetője többek közt kiemelte az idei Kovács Vilmos-emlékév fontosságát, Barzsó Tibor pedig felidézte Kovács Vilmoshoz fűződő emlékeit.

A budapesti 78. Ünnepi Könyvhéten Kovács Vilmos alkotói munkásságát a *Ma kiáltsatok* című versválogatás reprezentálta.

Az ungvári egykori vármegyeháza falán elhelyezett emléktáblánál az UMDSZ, a MÉKK és az UMDSZ ISZ képviselői, a Magyar Írószövetség Kárpátaljai Írócsoportja tagjainak egy csoportja, valamint Kovács Vilmos egykori barátai és tisztelői születésének 80. évfordulóján jeles költőkre emlékeztek. Beszédet

mondott Dupka György és *Horváth Sándor*, *Zubánics László* pedig a költő egyik versét olvasta fel.

A MÉKK emlékkonferenciát rendezett a beregszászi Bereg Könyvesboltban Kovács Vilmos tiszteletére. Jelen volt és beszédet mondott Dupka György, Zubánics László, Pomogáts Béla, Vári Fábián László, S. Benedek András, Barzsó Tibor, Nagy Zoltán Mihály, valamint Kovács Vilmos életműve tisztelőinek egy csoportja, köztük Gortvay Erzsébet, Fodor Géza, *Csanádi György*, akik saját élményeik felelevenítésével egészítették ki az elhangzott előadásokat. A konferencia résztvevői Gáton megkoszorúzták Kovács Vilmos emléktábláját.

Az UMDSZ *Kovács Vilmos Irodalmi- és Művelődési Díj* ez évi kitüntetettje Vári Fábián László költő, balladagyűjtő lett.

A Budapesten működő Kárpátaljai Szövetség hagyományos balatonföldvári találkozásán Pomogáts Béla előadást tartott Kovács Vilmos alkotói pályájáról.

Barzsó Tibor szerkesztésében, jegyzeteivel és utószavával, az Intermix Kiadó gondozásában megjelent Kovács Vilmos *Holnap is élünk* című regényének 3. kiadása.

Dupka György, az Intermix Kiadó vezetője a Kolozsváron megrendezett Kárpát-medencei Kulturális Napok keretében előadást tartott és bemutatta Kovács Vilmos *Holnap is élünk* című regényének 3. kiadását, amely az író elbeszéléseit is tartalmazza.

A Kárpátaljai Szövetség *A kárpátaljai magyar irodalom napja* címmel egynapos rendezvénysorozatot szervezett Budapesten, amelynek vendége volt Dupka György és Barzsó Tibor, akik bemutatták a *Holnap is élünk* című regény 3. kiadását. A rendezvényen jelen volt és beszédet mondott S. Benedek András, Katona Tamás, Pomogáts Béla valamint Kovács Vilmos özvegye és lánya is.

November 13–15. közt Beregszászban Kovács Vilmos Emléknapokat rendezett a Kárpátaljai Magyar Kulturális Szövetség és a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola. A rendezvénysorozat keretében megtartott emlékkonferencián részt vett és előadást tartott S. Benedek András, Tóth István, Penckófer János, Vári Fábián László és Zselicki József.

Összeállította: **DUPKA GYÖRGY**